

v čitalnični dvorani občni zbor društva „Glasbine Matice“, h kateremu se vsi učitelji vljudno vabijo. Ob $\frac{1}{2}$ 8. uri zvečer je slovesna predstava v deželnem gledišču, katero slovensko dramatično društvo napravi na čast prvega splošnega zbora slovenskih učiteljev.

26. je izlet v Bled. Vdeleževalci zberó se ob 6. uri zjutraj na kolodvoru in ob $\frac{1}{4}$ 7. odpeljejo se z gorenskim vlakom do postaje Lesce-Radoljca, odkoder gredó potem peš na blejsko jezero, in na večer vernejo se po tej poti nazaj v Ljubljano.

Vse te dni, t. j. od 23. do 27. t. m., vsaki dan zjutraj od 8. od 12. in popoldne od 2. do 5. ure bode v bližnjih šolskih sobah v reduti odperta razstava učil, in 25. t. m. bode tudi odpert deželni muzej v licejalnem šolskem poslopji.

V učiteljsko zbornico v reduti dovoljeno je le tistim, ki imajo vstopnico od centralnega odbora. Vstopnice dobivajo se do zadnjega dneva pri društvenem pervesedniku A. Praprotniku, dan zborovanja, t. j. 24. t. m., pa pred vhodom v zbornico. Učitelji z vstopnico imajo prosti vhd h koncertu in k vsem drugim zabavam. Neučitelji plačajo pri koncertu 30, pri razstavi pa 10 kr. vstopnine.

Odbor za slovesnost ima za znamenje bel trak;

„	„	razstavo	„	„	„	moder	„
„	„	stanovanje	„	„	„	rudeč	„

Pozvedovalnica za vse zborovanijske zadeve bode v reduti v sobi I. razr. od 23. zjutraj, in do 27. popoldne do 5. ure.

Vpeljava v zgodovino.

Med nauki, kateri človeka sploh in mladost posebej izobražujejo, je zgodovina — toliko da ne prvi.

Šolski veljaki to priznavajo, in nekateri so celó terdili, da je za verskim naukom poduk v zgodovini prvi. Zgodovina se tudi povsod podučuje v srednjih šolah, in tudi v ljudskih šolah se stavi podlaga temu nauku. Je pa tudi zgodovina izmed vseh vednosti prva, ktera vnema mladenča za velike in blage čine, in mu nasproti pristudi vse, kar nasprotuje božji in človeški pameti, ker blažuje njegov značaj, povzdiguje njegov čut, serce ogreva in voljo za dobro pripravlja; kajti v zgodovini spoznava mladenec božjo previdnost in božjo pravico nad človeštvom; kaže mu pa tudi, kako nečimurna je vsa svetna čast in veličastvo; vsaja v njegovo serce vernost in ž njo domoljubje, ponižnost in zaupanje v božjo previdnost, poleg tega mu podaja izkustev, katera so v življenji potrebna. Zgodovina je tedaj, kar so že stari priznali in slavni modrijan

Herbart priterjuje, učiteljica človeštva, a Herbart pa pristavlja tudi še: Ako pa zgodovina ni to, so pa po večjem učitelji mladine tega krivi.

Imeniten je tedaj poduk v zgodovini, a sila težavno je, veliko sliko človečanstva, katero imamo pred sabo, razvijati duhovnemu telesu učenca tako, da jo sprejme in v nji gleda Boga, kateri vlada v vojskinem viharji in v hrumenji ljudstev, kojega pravica se vidno razodeva v osodi sveta in ljudi. Zgodovina ni namreč zgolj zapisnik imen in števil, katerega se ima učenec iz glave naučiti, in da bi v njem ne najdel sredstva, da bi se duševno izobraževal; tudi ni zgodovina golo časoslovno vverstenje dogodadjev brez notranje zveze o vzroku in učinku, o pričetku in nasledku, ker le to more zadostovati duhu, kateri želi resnico zvediti in namenu svetove zgodovine; tudi ni zgodovina le zaklad mičnih zgodbic, katere nekaj časa kratkočasijo, a duhu in sercu ne podajo tečne hrane.

Zgodovina ima zares velikanski nalog, in velevažno je vprašanje do didaktike, kako naj se mladost naj pripravnejše pripravlja in vpeljuje v ta nauk. Enim so zgodbe svetega pisma predvežje, po katerem pot pelje velikanski tempelj zgodovine, drugi pa mislijo kratek pregled zgodovine je naj bolj pripraven, da se pripravi pot pragmatičnemu zgodovinskemu poduku; drugi so zopet te misli, zgodovina vlastne domovine se mora naj prej podučevati, in njih veliko je pa te misli, da zgodovinski vedi morajo pot pripravljati životopisi raznih ljudstev in raznih časov.

Vsaka teh misli ima nekaj za se, in vsaka teh prav speljana več ali manj koristi učitelju zgodovine. So pa tudi veljavni razlogi zoper vsako teh misli, tedaj se nam zelo važno vidi, vzroke za to ali uno metodo med sabo primerjati.

Pred vsem pa je potreba, da se vprašamo, kaj je zgodovina po svojem bistvu in kaj je njeni namen, potem bomo tudi vpeljavni nauk dostojno cenili. Oziraje se na prvo razločujemo življenje narodov in držav, in življenje posamesnega človeka.

Vsak posamesen človek skuša v svojem življenji srečino zmerno, v veselih in žalostnih urah. Marskateri izmed nas vé pripovedovati o žalostnih urah, ko ga teži zavist in sovraštvo neprijateljev, ko ga zapuščajo navidezni prijatelji; njegov duh hoče opešati pod težo iskuštev, katera so združene z vsakim blagim prizadevanjem, duša je žalostna in serce si želi, da bi kmali minula bitka ura; vsaki pa tudi, ako ne zapira svoje glavno svoje serce vsakemu veselju, in ako ga ne terpinči huda vest, čuti lepo versto solnčnih dni, kateri ogrevajo njegovo notranje serce in ktere povzdigujejo njegov pogled na kvišku, od kodar prihaja luč in svitloba tudi tačas, kedar nas svet zapušča in je vse okoli nas žalostno in osojno. Bodi si v veselji in tugi, v radosti in žalosti, povsod je enaka dobrota očetova, povsod je neizvedljiva božja modrost, katera vodi živ-

ljenje posamesnega človeka. Marsikatero človeško življenje je kratko, tako, da se speče dušne moči še ne zbudé še manj pa razvijó; drugi ljudje sicer ućakajo visoko starost; seme dušnega izobraženja bi se bil lahko razvil, pa plevel je prirastel in zadušil dobro seme; pri nekterih je seme doraslo, cvetelo in doneslo stoternega sadu.

Kakor posamesen človek, živé pa tudi narodi; živé pa tudi deržave kojih življenje spada večkrat skupaj z narodovim življenjem. Kakor se namreč na stvarjenem svetu večje in manjše vode stekajo v reko, katera vse skupaj izliva v velko morje, tako se tudi združuje življenje posamesnih narodov v deržavno življenje; skupno si prizadevajo doseči namen, katerega jim odkazuje previdnost božja.

Človek, naj imenitnejši stvar vidnega sveta, združuje v sebi dušno in telesno življenje vladajoče, podložno in tako je tudi deržava, najbolj veličastna človeška naprava iz dveh delov, iz dežel namreč in iz ljudi; uni je materialni ta pa umstveni del vse celote.

V prvem času svojega življenja človek zbuja, vadi in krepcá telesne moči, ker navadno le v zdravem telesu prebiva zdrava duša; deržave tudi v prvem svojem začetku obdeljuje zemljo in tla, na katerih se bo razvijalo višje dušno življenje, da bi tako mogle razvijati obilico materialnega blaga v naročovo ohranjenje in njegov dušni razvitek. Kakor se v življenji posamesnega človeka versté vesele in žalostne ure, tako da srečino vrednost spozna še le v nesreči in po tej poti pride od zmote do resnice, od hudobije do kreposti, od terpljenja do blaženosti, tako zavihiti tudi vsegavedna previdnost nad cele narode in deržave po srečnih dnevih šibo nesrečnih vojska, dragine, hudih boleznij in drugih nadlog, da spoznajo resnico, krepostno živé in tako pridejo do blagostanja, katerega sploh ljudstvo ali deržava more vživati. Človeško življenje se prej ali slej pogrezne v grob, da vstane zunaj njega v večno življenje; tako odstopajo narodi in deržave po daljšem ali krajšem obstanku iz pozorišća sveta, in kakor mi stopamo čez Babilon in njegova nekdanj tako krasna poslopja ali čez mogočno in bogato Kartagino, tako da komaj najdemo sled, tako pride pa tudi čas, ko bodo v prah razpadla naj krasnejša mesta v Evropi in se bodo komaj poznala v svojih razvalinah. Kajti ne tisto, kar je dodelal posamesen človek s svojimi močmi, ohranjuje; tudi se ne tisto, kar so stvarili posamesni narodi s svojimi telesnimi močmi, ohranjuje se na veke; marveč tisto, kar so dosegli prizadevajé se za vzvišeni namen, katerega jim je Bog odkazal.

Živí pa tudi človečanstvo, ker v obće človeška natura ne bo nikdar odmerla. Človeštvo, katero prebiva na temu delcu vesoljnosti, ki imenujemo zemljo, je vsemogočna stvarnikova beseda iz nič poklicala; stvarnik mu je zmožnost dodelil, da se razvija in izobražuje ter živi tisoče in tisoče let, katerih nobeden nikdar ne bo preštel. Posamesen človek zraste

doma, v šoli in v cerkvi; ljubezen staršev, učnikov in duhovnov ga vodi; ljudstvo zraste v državi, modre postave ga varujejo, izobrazé in odgodé; človečanstvo pa roka božja vodi od stopnje do stopnje po neizvedljivih in od veke odločenih potih, da se čedalje bolj izobražuje in popolniši postaja. Kakor posamesen človek, tako ima človeštvo dobo mladosti; v tisoč in tisoč letih pod raznimi prilogami se je povzdignilo do te stopnje, na kateri je sedaj; in čez toliko in toliko tisuč let, ker sam Bog more to vediti, ga ne bo več na zemlji, ker človeštvo je doseglo svoj namen na tem svetu. Zemlja, na kateri prebivamo, solnce, ki ji daje luč in gorkoto, vse se pogrezne v večno noč, ko dopolni svoj namen. Le eden, katerega ne izrekuje nobeno ime, edini ta bo ostal nad velikimi svetovi, kateri verše mimo podnožja njegovega prestola; vse se spreminja, le on ostane vekomaj.

Po ti trojni razločbi lahko zgodovina predstavlja zgodbe posamesnih ljudi, ali posamesnih narodov in držav, ali človeštva v obče, tedaj razločujemo zgodovino v životopisih, zgodovino držav in narodov, občno ali svetovo zgodovino.

Da bomo pripravljajoči nauk bolj čislali, pogledjmo še enkrat vse, kaj če doseči zgodovinski poduk. Ako stari imenujejo zgodovino učiteljico življenja, ako jo sloveči zgodovinar imenuje bogato mater spoznanja, učiteljico modrosti, pravice in kreposti, tako je tukaj v kratkih pa tehtnih besedah povedan upliv, katerega ima zgodovina do uma in serca človekovega. Skoraj da ni čvrstejšega izobrazila od zgodovine; vterjuje namreč spomin, oživlja domišljijo, uri razum, ogreva serce, vravnjuje voljo, ter daje človeku obilen zaklad izkušenj za нравno in dejansko življenje.

Zgodovina vterjuje spomin, ta nebeški dar, vsled katerega si ohranimo vtise in nazore, ter jih zopet v spomin pokličemo, in v svoj namen porabimo; brez tega nebeškega daru (spomina) bi vlivali vso svojo vednost v sod brez dna. Sv. Avguštín imenuje spomin mojstersko delo večne previdnosti, kajti ta dar bistri spomin za besede in stvari, ker predstavlja imena, števila in zgodbe; večina drugih vednost vtežuje le na eno stran.

Zgodovina oživlja domišljijo, katera zaljša lastno življenje, nareja pa tudi, da je naše delovanje na druge živnejše in vtežnejše. Zgodovina, ne, da bi samo zbujala a tudi vadi spomin, pri branji namreč ali pri poslušnji prikazuje se v mičnih povestih cela versta slik, v katere se človek zagleda in tam vidi, kako so se zgodbe veršile.

Zgodovina tudi vadi razum, ker ona povsod išče vzrokov in nasledkov, bližnjih in daljnih, noter do najskrajnejšega, kateremu se vse drugo podverže, to je Bog. Stavljá tedaj vzroke in nasledke, nagibe in učinke v pravo razmerje pred oči učenceve, primerja enake dogodbe, ozirajé se na vzroke in nasledke, kaže na razliko časov in ljudstev, pristavlja osebe v njih delovanji, v njih načelih in značaji poleg oseb, tehta nagibe in protinagibe, in tako vadi na mnogoverstni način razum.

Zgodovina tudi ogreva serce, in ga napolnuje z naj blažjimi čutili, katera nam težavno delo zlajšujejo in so nam večkrat vir naj čistejšega veselja. V zgodbah sv. pisma in v svetovi zgodovini najdemo tu obilno dušne hrane. Kdo bi se ne pomudil z dopadljivim srcem pri pobožnem Abeljnu, ki je iz hvaležnosti z otročjim sercem Bogu daroval. Kako idilična je povest od Orfe in Rute! Komu se ne ogreva serce, ako bere sv. evangelij z zbranim duhom. Občudujemo stanovitne spoznavavce, in neprestrašene mučence, ki so raje življenje zgubili, da so le vero ohranili. Tudi pri paganih najdemo može in žene, vredne našega spoštovanja n posnemanja. Vidimo tukaj stanovitnega Sokrata, ki z veseljem umerja za resnico, tam vidimo Lukrecijo, ki noče preživeti svojega zaničevanja, tam poštenega Fabricija, od katerega njegov sovražnik pravi, da ga je težje od pravice odverniti, kakor solnce iz njegovega tira, vidimo zopet Kornelijo, kateri so bili naj večji kinč njeni otroci; med kerščanskimi narodi vidimo n. p. Winkelried-a, kateri zgrabi sulice sovražnikov, in jih stisne na svoje persi, da naredi svojimi gaz v sovražnike, ali pa Tomaža Mora, kateri se iz ljubezni do pravice in resnice odpove časti in službi, in zato preterpi ječo in smert; te in take može gledamo in naše serce se napolnuje z naj blažjimi čutili.

Zgodovina tudi izobražuje voljo in jo spodbada v dobro. „Besede mičejo, zgledi vlečejo“, je star pregovor. S plamtečimi čerkami so v zgodovini zapisani blagi čini mnogo-zaslужnih mož.

Te mrtve podobe se oživé, in ko se enkrat serce ogreje, omeči se tudi volja. Namesto golih nauk nam podaja zgodovina celo versto delajočih oseb in dosega svoj namen tudi tako, da stavi kreposti nasproti hudobijo in zanikernost, in zarad tega je gojiteljica človeštva. Na vsakem listu nam pokaže vsemogočnega in neskončno modrega pa tudi neskončno pravičnega Boga, razširjaje tako spoznanje Božje razlaga nam tudi нравno.

Zgodovina podaja tudi bogati zaklad spoznanja in izkustev za praktično življenje. Sleherni, kateri se prišteva omikanim, ne shaja brez zgodovinskega znanja; svečenik in vojak, državnik in pravdoznanec, učeni in umetnik, tergovec in obertnik, vsakteri bo najdel v nji spoznanja, katero mu bo koristilo v življenji; tako postane zgodovina učiteljica modrosti.

Zgodovina more tedaj veliko koristiti, to pa je nad učiteljem, kako jo obdeljuje; pa že tudi pripravljajoči nauk veliko v tej zadevi storiti more. Preglejmo pa sedaj, katera navedenih metod vstreza naj bolj smotru, katerega hoče doseči zgodovinski poduk.

I.

Preglejmo naj prej metodo tistih, kateri vpeljujejo zgodovino s tem, da predstavljajo naj prej kratek pregled. Ta metoda je namreč naj bolj razširjena. — Ko bi bila zgodovina samo za razum, bi bila ta metoda

res dobra. Zgodovina pa ni veda le za razum, v nji mora najti učenec hrano za serce, kar mu pa druga veda ne more v taki meri podeliti kakor zgodovina. Nekateri taki posnetki ali pregledi se imenujejo „občna povestnica za otroke“, kakor da bi to ne bilo samo v sebi nasprotno, prav prava „*contradictio in terminis*“. Takošni spiski imajo po eni strani preveč imen, letnih števil, katere začetnik ne more prebaviti, na drugi strani imajo pa premalo zgodovinskih slik, da bi jih učenec gledal in si čutilo zbujal.

Vendar pa se mora priznati, da so taki pregledi močno koristni v ta namen, ker imajo pregled po obširnem polji zgodovine, tedaj učenje zelo zlajšujejo, razum pospešujejo, spomin podpirajo in so za poiskanje dat prav pripravi. Prav koristno bi bilo, da bi si učenci sami napravljali preglede.

(Konec prih.)

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

38. V duhu in na podlagi staroslovenščine je razlagal Metelko tudi novoslovenščino; toraj je bil tako terden v slovenskih oblikah in sploh v jezikoslovnih rečeh. Od l. 1848 se je posebno naglo razvijal naš bogati jezik slovenski, in prikazovale so se po knjigah tolike razlike, da si časih celo dobri pisatelji niso vedili prav svetovati. Obračali so se tedaj do Metelkota ustmeno in pismeno, pa tudi očitno po časnikih sveta iskaje. Metelko se sicer ni rad očitno skazoval; kadar je pa vidil, da kdo res želi podučjenja, mu ga je tudi dal. Tako je n. pr. A. Oliban (l. 1824 in 1860) v nekterih slovniških rečeh želel podučjenja, ter je v Novicah l. 1853 omenjaje tudi Metelkoto, poprosil očitno pojasnjenja, in vredništvo je podpiralo njegovo prošnjo s pristavkom: „Živa potreba res je, da o tej reči bi se kaj stalnega dognalo in različne pisave kolikor moč se zedinile „sine ira“ sed „cum studio“. Ljubo nam bo, ako v občni prid se oglasi več veljavnih mož, in nam razodene vsak kratko pa dobro svoje mnenje. (gl. l. 90).

Koj v 92. listu se je oglasil Metelko, in vredništvo spremlja njegov spis s temi besedami: „Gotovo ljubo bo vsim našim pisateljem, da visoko učeni gosp. profesor Metelko, oče perve in naj bolj čislane slovenske slovnice, prvo besedo izgovorili so o vprašanji 90. lista „Novic“ in določili nekatere pravila v dosego edinosti in doslednosti slovenske pisave, za katero in da je v duhu narodnem si zdaj hvale vredno prizadevajo veljavni slovenski pisatelji na Dunaji in po vsih slovenskih krajinah. Da bi „viribus unitis“ kmalo ustanovili pravilo, katere naj bi bile potem vsim